

Nytt uppträdande, ny kostym

Aspekter på ny taktik ur idéperspektiv

av Rikard Daleke

Résumé

In every era people have tried to define all-embracing criteria for success in war. Many of these everlasting principles have met the reality in the next war or in the next leap of technical development. Others have pleaded that the most important thing is to keep the officer's mind flexible and with a sharp intellect, hence to achieve the probability of success greater in war due to the duality of wills. The truth is perhaps somewhere in between the two extremes. In present times, the Swedish Armed Forces have been working with principles of war for some time and have also taught Clausewitz at the academies for many years. Swedish Army regulations emphasise the ability to attack and defend, which should influence the organisation of the Army in order to stay relevant. The recent years of rapid technological developments in the digital sphere and in cyber technology indicate two options: developing countermeasures or trying to make them irrelevant. The issue of having large command posts tends to complicate command, even though the objective is the opposite. The Swedish Army should therefore organise small regimental combat groups or small brigades with tanks and artillery included, with small staffs and commander-centric command structures and with a larger portion of analogue technology. These combat groups should be able to rapidly change from attack to defence and quickly concentrate efforts over great distances.

ATT HÄVDA EN ny taktik kan ofta vara vanskligt och något som bör göras med viss försiktighet. Att förhålla sig till mått och medel på ett sådant sätt kan vara lite som Raimondo Montecuccoli, Henry Lloyd, Adam Heinrich Dietrich von Bülow eller Antoine Henri de Jomini som alla ansågs sig identifierat något nytt, viktigt och evigt gällande. Tankar/ idéer vilka inte sällan haft giltighet fram till nästa krig eller tekniksprång. Krigföringsprinciper, där exempelvis Joministiska studier under 1800-talet i den anglosaxiska världen ledde till en förenklad och matematisk syn på krigföring vilket fick konsekvenser under första världskriget men också fortsatte att påverka krigföringen under mellankrigstiden fram till det andra världskriget.

Idéer som det metodiska slaget från den franska skolan problematiseras till viss del av

exempelvis Martin van Creveld i hans bok, *Fighting Power*, där utfall av strider jämförs till den anglosaxiska idéns nackdel. Inslag av det metodiska slagets förhållningssätt kan även identifieras i det amerikanska nyttjandet av förband under andra världskriget.

Både Carl von Clausewitz och Helmuth von Moltke d ä var motståndare till att sätta upp principer för krigföring. Framförallt ansåg Clausewitz följande:

Alla dessa ansatser till en teori kan bara betraktas som framsteg i ett sökande efter sanningen, när det gäller deras analytiska del. Men till sin syntetiska del, det vill säga deras resultat i form av föreskrifter och regler, är de helt oanvändbara. De eftersträvar exakta storleksordningar. I krig är emellertid allt flexibelt och en kalkyl måste alltid utgå från att alla storheter helt kan förändras. De

inriktar enbart sina betraktelser på materiella förhållanden, under det att hela kriget är uppfyllt av själsliga krafter och intellektuell inverkan. De ser bara den ensidiga verksamheten, under det att kriget är en ständig växelverkan mellan motsättningar.¹

I Storbritannien var under 1800-talet William Napier, John Mitchell och Edward Bruce Hamley de största militärteoretikerna vilka hämtade sin inspiration från Jomini. Deras arbeten fick stort genomslag både i Storbritannien och i USA. Störst inflytande erhöll Hamley med sin lärobok, *The Operations of War*, som användes både i Storbritannien och i USA som lärobok fram till första världskrigets utbrott.² John Frederik Charles Fuller som brittisk officer, och därmed skolad i Jominis tänkande genom främst Hamley, tjänstgjorde under första världskriget på västfronten och vidareutvecklade efter kriget den moderna krigföringens principer baserat på sina erfarenheter. Dessa principer är oftast kända i större delen av västvärlden än idag. Så trots att vi gärna pratar om Clausewitz så lever vi gärna i, den av förenklade principer, Joministiska världen.

Clausewitz är ofta svår att omsätta till praktik då han undviker många av de regler som kan anses grundläggande för teorier, så som förenklingar, generaliseringar och förutsägbarhet.³ Det som istället uttolkas är förståelsen för krigets komplexitet och den är beskriven på ett sådant sätt som troligtvis skiljer sig från andra verk. Med beskrivningen av tvekampen och i dess dynamiska interaktion med motståndaren påvisas en framväxande växelverkan mellan kontrahenternas strävan vilket genererar en mängd feedbackförhållanden. Detta ger i sin tur dynamiska mönster som är omöjliga att reproducera eller förutse. Clausewitz ansåg vidare att inget krig utspelas utan den faktiska kontexten, en kontext som gör att krig alltid tar en viss tid, i en serie interaktiva steg och att resultatet

aldrig är slutgiltigt vilket indikerar att kriget inte bara är drivet av feedbackprocesser, det går dessutom inte att derivera kriget från den faktiska kontexten.

Om man förhåller sig till dessa två ytterligheter så är nog den faktiska och vardagliga verkligheten någonstans däremellan. Utan principiella ledstänger är det svårt att på ett rationellt sätt utbilda förband mot generiska uppgifter som man sedan kan utgå från när verkligheten möter befälhavaren. Att samtidigt för strikt binda sig intellektuellt vid förenklade förklaringsmodeller genererar risken att man troligtvis möter de dynamiska förhållandena, som dialektiken på stridsfältet ger vid handen, på ett stereotyp och senfärdigt sätt. Detta kan resultera i att man, likt de allierade 1940, missar ett paradigmskifte i nyttjandet av stridskrafter och ledning. Denna balansgång är sannolikt viktigare att förstå och förhålla sig till än att frammana nya taktiska lösningar.

Våra reglementen med perspektiv

Oavsett förhållningssätt till krigföringsprinciper så är dessa intimt förknippade med hur vi i Sverige ser på taktikens fundamenta och blir en av utgångspunkterna i den fortsatta diskussionen. I Arméreglemente Taktik 2013 återfinns följande krigföringsprinciper:

- målsättningar,
- kraftsamling,
- överraskning samt
- handlingsfrihet.

Dessa är de principer som reglementet framhåller som de viktigaste och står i relation till taktikens grunder och skapandet av lokal överlägsenhet för att nå avgöranden. En annan fundamental utgångspunkt är stridens

Stridssätt/Uppgift	Slå	Ta	Ö.V.	Avsk.	Bek.	Störa	Försv.	Binda	Hindra	Avv.	Fördröj.	Skydda
Anfall	X	X	X	X	X	X		X	X	X	X	X
Försv.							X					X
Fördröjningsstrid								X	X		X	X
Avvärjningsstrid										X		X

Figur 1.

grunder som vi i Sverige definierar som eld och rörelse.

I Markstridsreglemente 7, Brigad, (fig 1) framgår att följande stridsuppgifter ställs på brigadnivå samt vilka stridssätt som används för att lösa stridsuppgiften:

Oavsett stridsuppgifter så är det alltså förmågan att genomföra anfall och att kunna genomföra försvarsstrid som genomgående krävs för att lösa ut den strid som vi idag kan visualisera. För att genomföra anfallsstrid förlitar vi oss på taktikens och stridens grunder.

Om vi ser till hur man i Tyskland förhåller sig till dessa grunder går det att se att även om man inte uttryckte det i principiella termer så återfinns dessa element även i den tyska krigskonsten. I Truppenführung, del I, från 1933, beskriver man ledning och här finner vi direkt ett antal kopplingar. Punkt 28 anger att man aldrig kan vara nog stark på den avgörande punkten och att om man försöker vara lika stark över ytan så riskerar man att förlösa sina styrkor. Här finner man stöd för vikten av kraftsamling. Punkt 29 anger att tid och rum måste bedömmas korrekt så att fördelaktiga situationer kan exploateras genom kraftfullt agerande, vilket i sin tur möjliggör egen handlingsfrihet. Detta påvisar vikten av initiativ och handlingsfrihet. Punkten 32 anger att överraskning är en avgörande faktor och att överraskning endast ger önskad effekt om motståndaren inte ges tid att genomföra motåtgärder. Detta påvisar vikten av överraskning samt behovet av initiativ och tempo.

Slutligen i punkt 37 beskriver man uppdraget i samverkan med läget som ger målsättning och handlingsalternativ. Viljan är i sammanhanget central då denna ofta faller avgörandet. I denna punkt anges även att underställda måste tillåtas handlingsfrihet att lösa uppdraget under förutsättning att det inte stjälper högre chefs syfte med striden. Denna punkt påvisar vikten av att sätta upp mål, arbeta med uppdrag och att alltid tydliggöra syftet med striden, vilket stärker användandet av målsättning som en av de svenska principerna.⁴ Utöver detta så finner vi, kopplat till försvar och fördröjningsstrid, vikten av att alltid planera för motanfall samt att alltid vara beredd på en motstöt.⁵

Krigets natur och dialektik, krigföringsprinciper och taktikens grunder är de huvudsakliga ingredienserna till hur vi bör se på nyttjandet av våra förband och hur vi ställer taktiska uppgifter till dessa. Innan taktiska slutsatser för framtiden dras av dessa ingångsvärden bör det moderna stridsfältet belysas. Även om det i huvudsak handlar om faktorer som på teknisknivå förändrar ett eventuellt beteende är detta viktigt att avhandla.

Omvärldsutveckling

Genom att studera de senaste årens konflikter finner vi det förvånande att dialektiken och teknikutvecklingen är det som tydligast utformat stridsfältet. När en part inte har kunnat möta den andre parten i en jämbördig kamp så väljer den svagare parten att

tämligen snabbt anpassa uppträdande efter detta och övergå till ett irreguljärt koncept. Detta sker också i konflikter där reguljära metoder dominerar och detta i situationer då en part genom irreguljär användning av maktmedel, inte bara militära, kan manövrera sig utanför de ramar av legalitet som västvärlden använder som definitionsrum för konflikter. Här återfinns exempelvis både Georgien och Ukraina som exempel. Det kan alltså jämföras med ett vidare perspektiv på krigets dimma.

I en sådan konfliktmiljö kan det således återfinnas en stor mängd parter med antagonistiska målsättningar med oklar hemvist och utan vidare utmärkning. Nyttjandet av perifera målgrupper för indirekt påverkan är inte något som kan uteslutas ens på svenskt territorium. Samtidigt med den oklara fysiska miljön, som på ett subtilt sätt påverkar beslutsfattning och moral från högsta politiska ledningen till gruppchefen, finns tekniska hjälpmedel som sensorer, obemannade farkoster, störningsutrustning, indirekta bekämpningsmedel med stor förstörelsekraft och cyberhot mot all typ av digitaliserad infrastruktur. Sammantaget kan det moderna stridsfältet beskrivas med ordet komplext.

Huruvida det moderna stridsfältet verkligen är komplexare än det gamla är en fråga som det kan vara svårt att förhålla sig till. Exempelvis anser den före detta brittiske officeren och forskaren, Jim Storr, att vi själva komplicerar stridsmiljön mer än den faktiskt är med för stora staber och krångliga procedurer på jakt efter optimala lösningar och ledningsöverläge. Hans forskning visar samtidigt att dessa komplexa förbandsstrukturer inte nyttjas fullt ut då vi människor generellt bara kan hålla tre saker i huvudet samtidigt.

Innebörden av detta för Sveriges försvarsmakt i relation till ny taktik blir således mångfaldig. De främsta utmaningarna ligger inom

områdena stridsteknik, ledningsmiljö och organisering av förband. Utifrån de faktorer och aspekter som tidigare angivits återfinns en sammanställning på vad som kan liknas vid en kravspecifikation för armén.

Analys

Vi börjar med att utgå ifrån Clausewitz syn på att i krig är allt flexibelt och att alla storheter kan förändras samt att kriget är en dynamisk växelverkan med en motståndare som ger en stor mängd feedback-förhållanden. Detta bör innebära att vi ska ha flexibla förband. Förbanden ska vara sammansatta enheter som snabbt kan anpassa sig till uppkomna situationer samt ha en inneboende förmåga att snabbt dra lärdomar och anpassa sig efter dessa. Dessa aspekter ger vid handen att förbanden således bör vara bemannade av en liten och vältränad stab som inte kräver för stora processteg för att anpassa agerandet.

Därefter betraktar vi de Joministiska förhållningssättet till krigföringsprinciper. De krigföringsprinciperna som är fastställda för armén är, som tidigare beskrivet, väl underbyggda och har funnits med under en längre tid samt visats vara giltiga under två världskrig och tiden därefter. Vi behöver alltså kunna hantera uppdragstaktik mot en uppsatt målbild vilket i mångt och mycket handlar om officersträning. Utöver det behöver vi kunna nyttja överraskning och exploatera denna. Detta kräver initiativkraft och flexibla förband. Kraftsamling och handlingsfrihet ställer krav på samordning av förband och stridskrafter vilket i sin tur leder till att ledningsförmågan och träningen av förbanden ska arbeta mot detta, samtidigt som förbanden bör vara sammansatta så att system kan verka i samordning.

De stridsuppgifter som behandlats ger vid handen att stridssätten anfall och försvar fortsatt är centrala för arméns förband och

förmågan till att snabbt växla mellan dessa stridssätt är en helt kritisk förmåga. Detta förstärks av förmågan till snabb motstöt och planerade motanfall vid försvarsstrid.

Den moderna stridsmiljön uppvisar en mångfald av utmaningar där exempelvis det digitala spektrum som är en naturlig del av samhället och Försvarsmakten har hög känslighet. Känsligheter ska antingen skyddas eller göras irrelevanta, där det senare borde vara både billigast och mest rationellt. Obemannade farkoster i samverkan med indirekta bekämpningssystem gör att motståndaren eventuellt har ledningsöverbärande vilket än en gång ger vid handen att motåtgärder är svårt, medan möjligheten att göra dem irrelevanta är mer lockande. Detta kan innebära en viss återgång till analoga system, ordonnanstjänst, dubbeltråd samt utspridda grupperingar av förbanden. Detta skulle samtidigt medföra en minskad sårbarhet för motståndarens störningssystem. Att möta en motståndare som saknar tydlig struktur och som använder irreguljära metoder är på gränsen till en folkrättsfråga eller politisk fråga i relation till mandat och uppträdande, vilket i grunden inte påverkar taktiken mer än de effekter anpassningen i stridsteknik ger

Slutligen har vi aspekten med för stora staber, för komplexa processteg och intern byråkrati som ger långsamma arbetsformer för stabens inre arbete. Detta ger låg effekt för underställdas behov samt tenderar att förse högre chef med onödig kunskap. Samtidigt som vi brottas med för komplicerade organisationsstrukturer och för många direkt underställda chefer. Detta medför att staberna bör omstruktureras till ett minimum av bemanning med chefen i centrum samt med generellt tre direkt underställda manövrerande enheter på varje nivå.

Slutsatser

Sammantaget innebär detta en mängd förändringar i det taktiska uppträdandet där vi bland annat bör anpassa våra förband till att agera med analoga hjälpmedel, arbeta radiotyst och med stor flexibilitet. Nyttjandet av motorcykelordonnanter och dubbeltråd ska inte underskattas i framtiden. Flexibiliteten bör komma av att förbanden är väl sammansatta och samtränade med samtliga ingående förmågor och med små staber där chefen har direkt samband med underställd och överordnad. Förbanden bör snabbt kunna växla mellan anfall och försvar, samt spridas över stora områden för att undvika bekämpning samtidigt som man snabbt ska kunna samla förbandet i kraftsamplingsriktningen.

För att lösa detta bör med nuvarande materiel fem till sex små brigader eller fältregementen organiseras med samtliga förmågor ingående, innehållandes tre manöverdelar inklusive stridsvagn. Stridsvagn och långräckviddigt artilleri möjliggör snabba omgrupperingar, möjligheten att snabbt kunna växla mellan anfall och försvar samt inneha förmågan till snabba motstötar och motanfall. Dessa små och rörliga brigader bör kompletteras med att ett antal lokalförsvarsförband organiseras på viktiga platser som bildar stödjepunkter eller motståndsområden. På så sätt tar vi vara på våra svenska idétraditioner, svensk officerskultur och den kvarvarande materielstocken samtidigt som vi på ett mer flexibelt sätt förbereder oss för dagens, och kanske, morgondagens konflikter.

Författaren är major vid Norrbottens Regemente, I19. Han har innevarande år avslutat högre stabsofficersutbildning vid Försvarshögskolan.

Noter

1. Clausewitz, Carl von: *Om kriget*, Bonnier Fakta Bokförlag AB, Stockholm 1991, s 97.
2. Gat, Azar: *A History of Military Thought*, Oxford University Press, New York 2001, s 283-284.
3. Beyerchen, Alan: "Clausewitz, Nonlinearity, and the Unpredictability of War", *International Security*, vol 17, nr 3, vinter, 1992-1993, MIT Press, Cambridge 1992, s 59.
4. Condell, Bruce och Zabecki, David: *On the German Art of War*, Stackpole Books, Mechanicsburg 2009, s 22-23.
5. *Ibid*, s 125-129.